

Obraćanje visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU Valentina Inzkana političkom simpozijumu u Alpbachu

Bosna i Hercegovina: gdje se nalazimo 15 godina nakon Dejtona?

Dame i gospodo,

Kada sam se prošle godine obratio na simpozijumu u Alpbachu, prilikom obilježavanja dvadesete godišnjice Godine revolucija, naveo sam da su u 1989. godini mnogi političari i diplomate sporo shvatali prirodu promjena koje su se dešavale u Istočnom bloku. Naglasio sam tada da su Zapadnoevropljani djelovali "oprezno, i na početku sa jasnim nedostatkom imaginacije i fleksibilnosti".

Danas možemo vidjeti da je došlo do pozitivnog novog razvoja situacije u diplomatskoj i političkoj arhitekturi Zapadnog Balkana, i uglavnom, milim da se može reći da Evropska unija nastoji odgovoriti brzo i konstruktivno na ove događaje.

Od suštinskog značaja je da održimo ovaj otvoren pristup, jer u toku su suštinske promjene, i one, ako se budu podsticale i održavale, mogu donijeti ogromne koristi, ne samo ljudima na području Zapadnog Balkana nego i Evrope kao cjeline.

Sve do sada, zbog domaćih političkih okolnosti, Bosna i Hercegovina nije bila u mogućnosti da u potpunosti iskoristi prilike koje nudi poboljšana klima u regionu, ali i to se može promijeniti. Iako se tempo reformi i pomaka u Bosni i Hercegovini usporio, i to treba da nas zabrinjava, postoje zdravi izgledi za uspješan razvoj događaja u budućnosti.

Domaći politički sukobi

Do 2006. godine, poslijeratni oporavak Bosne i Hercegovine dosegao je tačku kada je Vijeće za implementaciju mira smatralo da je došlo vrijeme da se počne sa normalizacijom međunarodnog angažmana u ovoj zemlji.

Do 2006. godine, Bosna i Hercegovina je prešla niz prekretnica i činilo se da je normalizacija moguća. Tokom nekoliko godina, sveukupni cilj međunarodne zajednice bio je pomoći zemlji da se osposobi za učešće u evroatlantskim integracijama, te, posebno, da uspostavi ugovorne odnose sa Evropskom unijom i NATO savezom. Na primjer, šest ministarstava na državnom nivou – uključujući ministarstva pravde, financija i odbrane – dodano je na samo dva ministarstva koliko ih je dogovoreno u Dejtonu.

Upravo prije desete godišnjice Dejtonskog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je ispunila uslove za otvaranje pregovora sa EU putem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Godinu kasnije, krajem novembra 2006. godine, države članice NATO saveza pozvale su Bosnu i Hercegovinu da se pridruže Programu Partnerstvo za mir kao znak priznanja za pomake koje je ova zemlja načinila u oblasti reforme odbrane.

U to vrijeme, međunarodna zajednica je jasno rekla da će izgradnja vladavine prava biti prevashodni cilj i strategija u Bosni i Hercegovini. Ovo je značilo da će se rješavati manjkavosti u cijelom nizu institucija koje se bave vladavinom prava – od policije do pravosuđa i zatvorskeg sistema. To je također značilo rješavanje šireg opsega prijetnji vladavini

prava, putem reforme odbrambenih i obavještajnih struktura BiH, te stvaranja pouzdanih poreznih organa za Državu i jedinstvene carinske službe. To je također značilo i da se osigura da provedba zakona i pravda budu izolirane od politike, tako da se više ne mogu koristiti kao političko sredstvo.

Neke od najvažnijih reformi bile su slijedeće:

- Pravosudna reforma: Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine usklađeni su sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.
- Osnovano je Visoko sudsko i tužilačko vijeće.
- Državni sud je prvobitno osnovan da bi se pokazalo da je sposoban voditi postupke protiv nekadašnjih visokorangiranih i uticajnih političara.
- Uspostavljena je Agencija za istraživanje i zaštitu (SIPA), dakle, policijska agencija pod jurisdikcijom Državnog suda.
- Državna granična služba je osnovana 2000. godine i ona i dalje daje svoj doprinos vladavini prava putem nadzora i kontrole granica i otkrivanja, sprečavanja i istraživanja prekograničnog kriminala.
- Obavještajna reforma također je doživjela odličan uspjeh u posljednjih nekoliko godina. Prije 2003. godine, dvije obavještajne službe u Bosni i Hercegovini bile su veoma ispolitizirane, što je ovu reformu činilo još izazovnijom, ali i potrebnijom.
- Uspostavljeni su mehanizmi parlamentarnog nadzora u oblasti sigurnosti, što pomaže da građani zadrže demokratsku kontrolu nad ovim sektorom.

Prema tome, izgledalo je da je Bosna i Hercegovina, barem na papiru, bila sve sposobnija za preuzimanje odgovornosti za cjelokupni spektar svojih potreba kao država.

Nažalost, upravo kada je izgledalo da je moguće početi sa normalizacijom međunarodnog angažmana u ovoj zemlji, pojavila

se nova politička konfiguracija koja je dovela do zastoja i nemogućnosti ili nepostojanja volje kod lidera u Bosni i Hercegovini i parlamentaraca da ispune uslove koje im je postavila međunarodna zajednica za zatvaranje OHR-a.

Pored ranije navedenih prekretnica koje je BiH ostvarila, načinjeni su i izvjesni pomaci u ispunjavanju pet ključnih ciljeva i dva uslova. Međutim, generalni naponi na tom planu su osujećeni usljed domaćih političkih sukoba. U proteklim godinama, bili smo svjedoci pogoršane političke klime i slabije podrške za državne institucije BiH.

Važno je da svi shvate da ne postoje nepremostive tehničke niti operativne prepreke. Problemi su bili čisto političke prirode. Da ilustrujem: popis državne imovine, što lokalne institucije nisu bile u stanju obaviti za nekoliko mjeseci, moj ured je realizirao za samo nekoliko sedmica.

Napušten je pragmatični konsenzus koji je bio doveo do stalnog ekonomskog rasta i podizanja životnog standarda nakon 2000. godine. Umjesto toga, posljednje dvije godine karakteriše veliki rast nezaposlenosti u cijeloj zemlji, uz sve veću nesigurnost građana zbog kriminala – te, politički i parlamentarni zastoj koji je onemogućio koherentan i efikasan odgovor na ove probleme.

Da li ovaj scenario koji ne obećava znači da je obnova Bosne i Hercegovine petnaest godina nakon Dejtona propala stvar?

Ne, ne znači.

U procesu oporavka Bosne i Hercegovine došlo je do zastoja, a u nekim slučajevima taj oporavak je krenuo u krivom smjeru. No, do zastoja je došlo zbog političkih propusta, a ne zbog toga što je do zastoja moralo doći, a ti propusti mogu biti ispravljeni. Kada to bude učinjeno, Bosna i Hercegovina može vrlo brzo krenuti ka naprijed, kao što su to učinili njeni susjedi. Bosna i Hercegovina je već pokazala da je sposobna to učiniti, kada je dogovoreno uspostavljanje nekoliko novih

ključnih institucija na državnom nivou, kada je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Evropskom unijom, i nedavno, kada je postignut odlučujući napredak u ostvarivanju bezviznog režima s Evropskom unijom.

S druge strane, potreban nam je kontinuirani i snažan angažman Evropske unije i njenih partnera kako bismo osigurali da Bosna i Hercegovina može prevazići postojeći zastoј. Novi Lisabonski ugovor pruža okvir za takvo intenzivnije prisustvo EU koje se, kada je Bosna i Hercegovina u pitanju, trenutno aktivno priprema u Briselu.

Opasan i štetan politički trik

Već sam spominjao potrebu da Bosna i Hercegovina riješi problem svojih političkih propusta. Upravo je ovakav pozitivan scenariј, scenariј koji podrazumijeva promјenu političke klime, nešto na čemu moraju raditi međunarodni partneri Bosne i Hercegovine.

Jedan od načina da se to postigne je putem pojašnjavanja odnosa Bosne i Hercegovina s euroatlanskim strukturama. Ovaj odnos se prikazuje na neјasan i iskrivljen način, posebno tokom izborne kampanje koja je u toku.

Svaki politički lider iz vodećih političkih stanaka javno je iskazao svoju opredjeljenost da ova zemlja nastavi ići putem euroatlanskih integracija. To ima smisla, s obzirom da ankete pokazuju kako više od 80% građana BiH želi da njihova zemlja postane članica Evropske unije. Dakle, bar u јavnosti, političari јednostavno izražavaju stavove koji predstavljaju duboko ubјeđenje njihovog izbornog tijela.

Međutim, političke prepreke koje onemogućavaju ispunјavanje pet ciljeva koje je utvrdilo Vijeće za implementaciju mira su upravo ista ona pitanja koja su u suprotnosti s sveobuhvatnim euroatlanskim kursom.

Drugim riječima, da bi slijedili euroatlanski put, što želi njihovo izborno tijelo, logično je da političko rukovodstvo Bosne i Hercegovine mora ispuniti tražene uslove, bez obzira da li se radi o uslovima za članstvo u Evropskoj uniji ili NATO-u ili o uslovima za zatvaranje OHR-a.

Do sada su domaći političari uspješno uspijevali da zamagle ovu činjenicu, sugerirajući biračima da će jedan dan moći uživati u svim socijalnim i političkim privilegijama, da će moći putovati i zapošljavati se i imati ostale privilegije koje imaju i građani u drugim dijelovima Evrope, ali da se to može postići bez provođenja reformi u Bosni i Hercegovini koje imaju za cilj da BiH postane jedna normalna i moderna evropska država.

To je opasan i štetan politički trik koji mora biti jasno razotkriven.

Kada bosanskohercegovački politički lideri ponovo usmjere svoje napore na implemetiranje reformi koje će osigurati ulazak euroatlanske integracije, što želi većina građana, onda će biti moguće zatvoriti OHR i normalizirati angažman međunarodne zajednice u BiH. Istovremeno bit će moguće Bosnu i Hercegovinu vratiti na pravi put, kojim već kroče njeni susjedi, ka stabilnosti i prosperitetu.

Stoga je od osnovnog značaja da međunarodna zajednica bosanskohercegovačkim političarima i građanima jasno ukaže na ovaj uzročno-posljedični odnos.

Krajnji cilj

Dok se bavimo domaćom političkom atmosferom, koja ima autodestruktivne elemente, ne smijemo izgubiti iz vida krajnji cilj.

Bosna i Hercegovina je i dalje vjerodostojan kandidat za

euroatlanske integracije. Bosna i Hercegovina može imati koristi od regionalnog okruženja, a Evropska unija može u tome pomoći.

U tom cilju, međunarodna zajednica mora stalno ponavljati da se Bosna i Hercegovina može vratiti na put koji vodi ka prosperitetu i stabilnosti. Taj put je i dalje otvoren, definiran je detaljnim odredbama sadržanim u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.

Istovremeno moramo osigurati operativnu sposobnost da se suprostavimo svakoj prijetnji i napadu na Dejtonski mirovni sporazum i na sam ustavni poredak i da budemo spremni efikasno djelovati onda kada domaći politički akteri skrenu s pravog kursa. Kako bismo ovo osigurali, moramo se prije svega dogovoriti oko strategije koja će utvrditi gdje to BiH treba ići, a onda pomoći Bosni i Hercegovini da stigne do tog odredišta. Jedino uz takav redosljed okončanje priprema za intenzivnije prisustvo Evropske unije u Bosni i Hercegovini ima smisla.

Vraćanje političke volje

Ovogodišnji Simpozij evropskog foruma „Alpbach“ usmjeren je na odnos između političkih struktura i stvarnosti koju oblikuju te političke strukture. U tom smislu, struktura Dejtonskog sporazuma imala je za cilj da izgradi i učvrsti mir u društvu koje je razorio rat – putem države s dva entiteta i s garancijama etničke zaštite ugrađenim na različitim nivoima organa vlasti i administrativnih institucija. Danas, nakon petnaest godina, u realnosti imamo ostvaren rezultat – mir se uspješno provodi, ali je za to postignuće plaćena visoka cijena u vidu postojanja neefikasnog i skupog sistema u kojem politički zastoji vrlo često blokiraju provođenje prijekopotrebnih reformi. Ovaj sistem je potrebno pažljivo popraviti u okviru njegovih postojećih parametara.

Ustavne odredbe se mogu izmijeniti, moraju se izmijeniti kao dio procesa euroatlanskih integracija, što trebaju učiniti bosanskohercegovački organi vlasti, a to se može učiniti kada bude postojala potrebna politička volja.

Međunarodna zajednica mora koherentno djelovati kako bi podržala ponovno vraćanje takve volje na političku scenu i među lokalne političke aktere, i mora djelovati brzo i efikasno kako bi osigurala održavanje napretka onda kada on bude ponovo postignut. Međunarodna zajednica, a posebno Evropska unija zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama, stalno jasno ističe svoju spremnost da pruži takvu podršku.

Hvala.